

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
بخش اول: مفاهیم اساسی	۲۷
فصل اول: تعاریف و مفاهیم	۳۱
مبحث اول: مهاجر و مفاهیم مشابه	۳۱
گفتار اول: مهاجر و مهاجرت	۳۱
بند اول: مهاجرت	۳۲
بند دوم: مهاجر	۳۳
گفتار دوم: بررسی مفاهیم مشابه و متداخل	۳۸
بند اول: شهروندی و تابعیت	۳۹
بند دوم: بیگانه و غیر شهروند	۴۰
بند سوم: اقلیت	۴۳
مبحث دوم: مفهوم مهاجران مجاز و غیر مجاز و روش های قانونی و غیر قانونی	
مهاجرت	۴۶
گفتار اول: مهاجران مجاز و غیر مجاز	۴۷
بند اول: مهاجران مجاز	۴۸
بند دوم: مهاجران غیر مجاز	۴۹
گفتار دوم: روش های قانونی و غیر قانونی مهاجرت	۵۵
بند اول: روش های قانونی	۵۵
بند دوم: روش های غیر قانونی	۵۶
الف- مهاجرت از طریق قاچاق	۵۹
ب- مهاجرت از طریق تجارت انسان	۶۰
ج- تفاوت تجارت و قاچاق انسان و برخی مفاهیم مشابه	۶۲
فصل دوم: گونه شناسی مهاجران	۶۷
مبحث اول: مهاجران اختیاری	۷۰
گفتار اول: مهاجران کاری	۷۱
گفتار دوم: اعضای خانواده مهاجران	۷۴

۶ □ حقوق بشر مهاجران در نظام حقوق بین الملل

- گفتار سوم: مهاجران فرهنگی، آموزشی یا تفریحی ۷۶
- مبحث دوم: مهاجران اجباری ۷۸
- گفتار اول: انواع مهاجران اجباری ۷۹
- بند اول: پناهنده ۸۰
- الف- پناهنده به مفهوم عام ۸۰
- ب- پناهنده به مفهوم خاص ۸۳
- ۱- تعریف پناهنده در کنوانسیون ۱۹۵۱ و توسعه‌های بعدی این مفهوم ۸۴
- ۲- دورنمایی از وضعیت پناهندگان ۸۸
- بند دوم: پناه جو ۸۹
- بند سوم: اشخاص آوارهو علل آوارگی ۹۱
- الف- اشخاص آواره ۹۱
- ب- علل آوارگی ۹۴
- ۱- آوارگی در نتیجه درگیری ۹۴
- ۲- آوارگی ناشی از توسعه ۹۵
- ۳- آوارگی در نتیجه بلایا و حوادث طبیعی و تغییرات آب و هوایی ۹۵
- گفتار دوم: اختلاط میان مهاجران اجباری و غیر اجباری ۹۹
- بند اول: کوچ‌های مختلط و غیر مجاز ۱۰۱
- بند دوم: تبدیل کوچ پناهندگان به کوچ‌های مختلط ۱۰۴
- بند سوم: انگیزه‌های مختلط ۱۰۴
- بند چهارم: کوچ‌های آتی ۱۰۵
- بند پنجم: تغییر وضعیت ۱۰۶
- بخش دوم: جایگاه حقوق مهاجران در نظام بین‌المللی حقوق بشر ۱۱۳**
- فصل اول: وضعیت حقوق بشر مهاجران ۱۱۶
- مبحث اول: بررسی تاریخی حقوق سنتی بیگانگان ۱۱۷
- گفتار اول: حمایت دیپلماتیک ۱۱۹
- گفتار دوم: معیار رفتار ملی ۱۲۱
- گفتار سوم: معیار حداقل بین‌المللی ۱۲۲
- مبحث دوم: برخورداری مهاجران از حقوق بنیادین بشر ۱۲۵

فهرست مطالب □ ۷

- گفتار اول: حقوق مدنی و سیاسی ۱۲۸
- بند اول: مشارکت و فعالیت سیاسی ۱۲۹
- بند دوم: حقوق مرتبط با دادرسی عادلانه ۱۳۲
- بند سوم: حق داشتن خانواده: وحدت و وحدت دوباره خانواده ۱۳۴
- گفتار دوم: حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۴۰
- بند اول: حقوق مربوط به کار ۱۴۲
- بند دوم: حق آموزش ۱۴۳
- بند سوم: حق برخورداری از سلامت و حق داشتن مسکن ۱۴۴
- بند چهارم: حقوق فرهنگی ۱۴۵
- گفتار سوم: مهاجرت و حقوق همبستگی ۱۴۶
- بند اول: حق توسعه ۱۴۷
- بند دوم: حق برخورداری از محیط زیست سالم ۱۵۱
- بند سوم: حق بر صلح ۱۵۳
- گفتار چهارم: تبعیض و تمایز میان شهروندان و بیگانگان و حقوق بشر
- مهاجران ۱۵۵
- بند اول: اسناد بین‌المللی حقوق بشر و تبعیض علیه غیر شهروندان و
- مهاجران ۱۶۰
- بند دوم: تبعیض در اعطاء یا سلب تابعیت و نحوه برخورد با گروه‌های
- مختلف مهاجر ۱۶۶
- بند سوم: اقدام‌های ضد تروریستی و اصل عدم تبعیض ۱۶۷
- بند چهارم: مستثنیات رهیافت کلی در مورد برابری برای غیر شهروندان ۱۶۹
- فصل دوم: محدودیت‌ها و موانع حقوق مهاجران ۱۷۲
- مبحث اول: محدودیت‌های وارد بر حقوق مهاجران قانونی ۱۷۴
- گفتار اول: محدودیت در ورود، اقامت و اخراج مهاجران قانونی ۱۷۶
- گفتار دوم: محدودیت و تبعیض در استخدام، شرایط کاری، دستمزد و تملک ۱۷۸
- مبحث دوم: برخورد با مهاجران غیر قانونی ۱۸۳
- گفتار اول: ممانعت از ورود ۱۸۵
- بند اول: بررسی حقوق بین‌الملل کلاسیک ۱۸۶

۸ □ حقوق بشر مهاجران در نظام حقوق بین الملل

- الف- طرفداران حاکمیت و صلاحیت کامل دولت در رد یا قبول بیگانگان (موضع حقوقدانان اروپای قاره ای) ۱۸۷
- ب- طرفداران محدودیت اختیار دولت در رد یا قبول بیگانگان (موضع حقوق دانان آنگلو ساکسون) ۱۸۸
- بند دوم: بررسی حقوق بین الملل معاصر ۱۸۹
- الف- دیدگاه مبتنی بر حقوق بشر ۱۹۰
- ب- دیدگاه مبتنی بر اصل حاکمیت دولتها ۱۹۴
- بند سوم: مسائل خاص مربوط به ممانعت از ورود ۱۹۶
- الف- ممانعت از ورود مهاجران غیر قانونی که از طریق دریا سفر میکنند ۱۹۹
- ب- بیگانگان و مهاجران مظنون به تروریسم ۲۰۱
- گفتار دوم: رفتار یا مجازات بی رحمانه، غیر انسانی یا تحقیر آمیز ۲۰۲
- گفتار سوم: اخراج ۲۰۵
- بند اول: اخراج غیر رسمی ۲۰۸
- بند دوم: عدم پذیرش ۲۰۸
- بند سوم: انکار یا ابطال مجوز اقامت (اعاده نمودن) ۲۰۹
- بند چهارم: بازگرداندن ۲۰۹
- بند پنجم: استرداد ۲۱۰
- بند ششم: تسلیم نمودن ۲۱۰
- بند هفتم: بیرون نمودن ۲۱۱
- گفتار چهارم: بازداشت، حبس و دیگر مجازاتها ۲۱۲
- بند اول: بازداشت مهاجران و رویه نهادهای قضایی و نظارتی بین المللی ۲۱۳
- بند دوم: بررسی وضعیت مهاجران از طرف کارگروه بازداشت خودسرانه ۲۱۶
- بند سوم: بررسی گزارش گزارشگر ویژه حقوق بشر مهاجران در خصوص بازداشت مهاجران و بیگانگان ۲۱۸
- بند چهارم: واکنش شورای حقوق بشر به بازداشت مهاجران ۲۲۰
- گفتار پنجم: از محدودیت و تبعیض در اشتغال تا جلوگیری از اشتغال و ندادن اسناد اقامتی ۲۲۱

۲۲۷	بخش سوم: چالش‌ها و فرصت‌های نظام حقوقی مهاجران
	فصل اول: شناسایی ظرفیت‌ها و خلاءهای موجود در نظام حقوقی حاکم بر مهاجران
۲۳۰	مبحث اول: ظرفیت‌ها و خلاءهای موجود در نظام حقوق بین‌الملل
۲۳۰	گفتار اول: نگاهی به حقوق بین‌الملل معاهداتی مربوط به مهاجران
۲۳۶	گفتار دوم: عرف بین‌المللی و حقوق مهاجران
۲۴۴	گفتار سوم: بررسی سازکارهای بین‌المللی و منطقه‌ای و نواقص آنها
۲۴۵	بند اول: سازمان‌های بین‌المللی
۲۴۵	الف- سازمان بین‌المللی مهاجرت
۲۴۷	ب- کمیسیاری عالی ملل متحد برای پناهندگان
۲۵۰	ج- سازمان بین‌المللی کار
۲۵۳	د- دفتر کمیسیاری عالی حقوق بشر ملل متحد
۲۵۶	بند دوم: نهادهای قضایی، شبه قضایی، نظارتی و کارشناسی بین‌المللی
۲۵۷	الف- نهادها و کمیته‌های معاهداتی
۲۵۹	ب- کمیسیون و شورای حقوق بشر ملل متحد
۲۶۵	ج- کمیسیون آمریکایی حقوق بشر
	بند سوم: فرآیندها و ابتکار عمل‌های مشورتی و سیاستگذاری بین‌المللی و منطقه‌ای
۲۶۷	الف- فرآیندها و ابتکار عمل‌های بین‌المللی
۲۶۷	۱- کمیسیون جهانی مهاجرت بین‌المللی
۲۶۷	۲- گروه مهاجرت جهانی
۲۶۹	۳- ابتکار عمل برن
۲۷۲	۴- فرآیند لاهه
۲۷۳	۵- برنامه سیاستگذاری مهاجرت بین‌المللی
۲۷۴	ب- فرآیندها و ابتکار عمل‌های منطقه‌ای
۲۷۷	مبحث دوم: ظرفیت‌ها و خلاءهای موجود در نظام حقوق داخلی
۲۷۸	گفتار اول: کشورهای مهاجر پذیر
	بند اول: قوانین تبعیض آمیز و عدم تصویب اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق مهاجران
۲۸۰	حقوق مهاجران

۱۰ □ حقوق بشر مهاجران در نظام حقوق بین الملل

- بند دوم: تبعیض‌های فرا قانونی ۲۸۳
- بند سوم: نقش نهادهای مدنی داخلی در حفظ حقوق مهاجران ۲۸۶
- گفتار دوم: کشورهای مهاجر فرست در حمایت از اتباع ۲۸۸
- گفتار سوم: بررسی عملکرد دولت‌ها در خصوص نحوه برخورد با مهاجران ۲۹۱
- بند اول: وضعیت و چگونگی مهاجرت در اروپا ۲۹۲
- الف- روند تاریخی مهاجرت در کشورهای عضو اتحادیه اروپا ۲۹۳
- ب- وضعیت پناهندگی در اتحادیه اروپا ۲۹۵
- بند دوم: بررسی یک کشور مهاجر پذیر: ایالات متحده امریکا ۲۹۷
- الف- حق به تشریفات منصفانه برای اخراج یا بازگرداندن ۳۰۰
- ب- حق آزادی اشخاص (منع بازداشت خودسرانه) ۳۰۳
- ج- رویه و سیاست مهاجرتی ایالات متحده امریکا ۳۰۴
- ۱- زمینه حقوقی و سیاسی ۳۰۵
- ۲- سیاست بازگرداندن ۳۰۵
- ۳- عملیات‌های اجرایی محلی ۳۰۵
- ۴- نظام بازداشت و اخراج ۳۰۶
- ۵- بازداشت اجباری ۳۰۷
- د- حقوق کارگران مهاجر در ایالات متحده ۳۰۷
- ه- تحولات جدید در خصوص بازجویی، بازداشت و جریمه مهاجران ۳۰۷
- بند سوم: بررسی یک کشور مهاجر فرست: پرو ۳۱۰
- الف- تصویب اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق مهاجران ۳۱۱
- ب- مهاجرت از پرو و برخی اقدام‌های حکومت پرو در حمایت از اتباعش در خارج ۳۱۱
- ج- مهاجرت و مرزها ۳۱۴
- ۱- مرز پرو و اکوادور ۳۱۴
- ۲- مرز پرو و شیلی ۳۱۵
- ۳- ناحیه مرزی سه جانبه میان برزیل، کلمبیا و پرو ۳۱۵
- د- حمایت از حقوق بشر اتباع پرو در خارج از کشور ۳۱۶
- ه- قاچاق مهاجران در پرو ۳۱۷
- و- تجارت اشخاص در پرو ۳۱۸

فهرست مطالب □ ۱۱

ز- نحوه ورود و رفتار با خارجیان در پرو	۳۱۹
بند چهارم: بررسی کشوری چند بعدی: مکزیک	۳۲۰
الف- وضعیت حقوقی مهاجرت در مکزیک	۳۲۲
ب- وضعیت حقیقی و ابعاد مختلف مهاجرت در مکزیک	۳۲۷
۱- بازداشت مهاجران غیر مجاز	۳۲۸
۲- باندهای تبهکار و تجارت افراد	۳۲۹
۳- نحوه برخورد ماموران دولتی با مهاجران	۳۳۰
بند پنجم: بررسی وضعیت مهاجرت در ایران	۳۳۱
الف- وضعیت تصویب اسناد بین‌المللی مرتبط از سوی ایران	۳۳۳
ب- اطلاعات حاصل از مذاکره گزارشگر ویژه با مقام‌های ایرانی	۳۳۴
ج- ایران به عنوان کشور مهاجر پذیر	۳۳۷
د- وضعیت مهاجران در ایران (با تأکید بر وضعیت افغانی‌ها)	۳۳۸
ه- وضعیت اردوگاه‌های مهاجران	۳۴۷
۱- اردوگاه پناهندگان تربت جام	۳۴۷
۲- مرکز جدا سازی و شناسایی سپید سنگ	۳۴۸
ه- وضعیت ایرانیان خارج از کشور	۳۴۸
و- همکاری با سازمان‌های بین‌المللی	۳۵۱
۱- همکاری ایران و دفتر کمیساریای عالی پناهندگان ملل متحد	۳۵۱
۲- همکاری ایران و سازمان بین‌المللی مهاجرت	۳۵۴
ز- مشکلات مقام‌های ایران در برخورد با مهاجران و توصیه‌هایی برای رفع آن	۳۵۷
فصل دوم: ارائه نظام حقوقی مناسب برای مهاجران: ایجاد تعادل میان حقوق و تکالیف مهاجران	۳۶۰
مبحث اول: حقوق مهاجران	۳۶۰
گفتار اول: آزادی مهاجرت و کوچ نمودن	۳۶۱
گفتار دوم: از اجازه اقامت تا اعطای تابعیت به مهاجران و بیگانگان و جنبه‌های مختلف آن	۳۶۵
گفتار سوم: شهروندی جهانی و حذف کامل تبعیض و تمایز	۳۷۵

۱۲ □ حقوق بشر مهاجران در نظام حقوق بین الملل

- گفتار چهارم: گسترش دامنه حقوق بشر مهاجران و کاستن از تبعیض‌های
موجود میان شهروندان و غیر شهروندان ۳۷۶
- مبحث دوم: مصالح و حقوق کشور میزبان و شهروندان و تکالیف مهاجران ۳۸۰
- گفتار اول: حفظ حاکمیت و هویت ملی ۳۸۱
- گفتار دوم: حقوق و تکالیف شهروندی، منافع اقتصادی و دیگر امتیازات
شهروندان ۳۸۳
- گفتار سوم: تکالیف مهاجران ۳۸۷
- بند اول: تکلیف به پیروی از قوانین و مقررات جامعه میزبان ۳۸۸
- بند دوم: جذب و ادغام در جامعه میزبان ۳۹۰
- الف- عدم ادغام و تضادهای فرهنگی مهاجران غیر اروپایی در برخی
جوامع اروپایی ۳۹۴
- ب- تکلیف مهاجران به جذب و ادغام در برخی جوامع مهاجر پذیر ۳۹۷
- مبحث سوم: مدیریت مهاجرت و ایجاد تعادل میان حقوق و تکالیف ۴۰۱
- گفتار اول: مدیریت مهاجرت ۴۰۲
- گفتار دوم: تعادل میان حقوق و تکالیف ۴۰۹
- نتیجه گیری ۴۱۳
- منابع و مأخذ ۴۲۵